

Венецијанска комисија о амандманима на Устав Србије

Венецијанска комисија Савета Европе, чије мишљење и Европска комисија прихвата као кључно мерило за оцену да ли се реформа правосуђа спроводи у складу са стандардима, заузела је критичан став према већини предложених уставних амандмана на Устав Србије. У многим случајевима, аргументи за критику решења из Нацрта подударају се са оним на шта је указивала домаћа јавност, струковна и друга удружења, тако да је очигледно да је изгубљено значајно време због залагања за концепте који нису били у складу са циљем који је прокламован у стратешким актима Републике Србије – да се правосуђе учини мање зависним од политичког утицаја.

Подсећамо такође на оно што је био став Транспарентности Србије од почетка – кључне промене ради смањења политичког утицаја на правосуђе, нарочито у процесу избора нових судија и јавних тужилаца, било је могуће спровести и пре измене Устава, да је постојала воља да се то учини. Наиме, уместо да се чека на измену највишег правног акта како би министар правде и председник скупштинског одбора за правосуђе престали да буду чланови Високог савета судства и Државног већа тужилаца по функцији, они су још од 2013, када је такво опредељење уписано у Стратегију реформе правосуђа, могли да престану да активно учествују у раду ових тела, што се није догодило. Насупрот томе, главни наратив реформе је пренет са отклањања политичког утицаја на правосуђе, на мере за заштиту грађана и државе од „претеране независности правосуђа“, до чега би наводно дошло уколико у правосудним саветима већину буду чиниле судије и тужиоци које изаберу њихове колеге.

У својим главним закључцима, Венецијанска комисија је поздравила Нацрт амандмана и дала признање напорима Владе Србије, али је уједно констатовала да постоје бројна отворена питања која би требало решити.

Када је реч о саставу ВСС, Венецијанска комисија оцењује да постоји могућност да скупштински избор доведе до тога да половина чланова ВСС, који не долазе из реда судија, буде „кохерентна група која дели слична мишљења у складу са жељама актуелне владе“, да стога овај амандман није погодан за осигурање плурализма унутар ВСС, и да власти Србије треба да пронађу друго решење. Слична оцена је и за будући ВСТ који треба да замени Државно веће тужилаца.

ВК критикује и уставно решење које би могло да доведе до честих распуштања ВСС. „Узимајући у обзир састав ВСС од пет-пет, блокаде у процесу доношења одлука потенцијално би могле бити изазване од стране дела ВСС који чине чланови изабрани у Народној скупштини против судија и *vice versa*.“ „Овај став треба брисати односно заострити услове за распуштање.“

Када је реч о разрешењу судија и тужилаца због нестручности, ВК сматра да су „изнети врло нејасни разлози за разрешење судија и заменика јавних тужилаца“. Зато је „важно да се у Нацрту амандмана у вези са дисциплинском одговорношћу и разрешењем предвиди више детаља“, а да „употребу нејасне терминологије као што је „нестручност“, уколико није ближе дефинисана, треба избегавати и због тога брисати“. Питање одговорности судија и тужилаца је једно од најважнијих, а где пракса није била добра ни пре ни после правосудних реформи које су предузимане током последњих деценија.

У том смислу, део одговорности лежи и на правосудним саветима – уколико они не буду били спремни да казне понашање судија и тужилаца који не раде свој посао довољно квалитетно, извршна и законодавна власт које желе да врше притисак на судове и тужилаштва имаће изговор да то чине.

Најоштрије су критике у вези са идејом да се хармонизација судске праксе обезбеди мерама које би биле прописане законом, иза чега је стајала идеја да у томе учествује и неко вансудско тело.

У погледу избора јавних тужилаца, за ВК је прихватљиво решење које у контексту положаја тужилаштва у Србији није добро, да Врховног јавног тужиоца бира Народна скупштина и да он или она „одговара Скупштини за свеукупну политику спровођења закона“, али не и да остале јавне тужиоце бира парламент, као што је сада предложено.

Имајући у виду да су критике решења из Нацрта бројне, сасвим је извесно да се даљи процес уставних промена не може извести тако што би Министарство правде, без даље јавне расправе, изменило постојећи текст и упутило га у процедуру која претходи усвајању уставних промена. Напротив, будући да по неким питањима постоји више начина за решавање проблема, сматрамо неопходним да се се и о измењеном нацрту организује јавна дебата. Предуслов да таква дебата буде успешна јесте да предлози за које се залаже извршна власт буду образложени. Такво образложење би морало да садржи не само осврт на ставове Венецијанске комисије и задовољење минималних стандарда независности правосуђа које то тело промовише, већ и јасно давање разлога за то због чега власт у Србији сматра да би управо та, од више понуђених и могућих решења, на најбољи начин постигла циљеве због којих се ова правосудна реформа и спроводи. Подсећамо да је управо одсуство образложења за предложена решења, као и везивање за оцену Венецијанске комисије као јединог мерила успешности подухвата измене Устава, било главни недостатак досадашње расправе о уставним амандманима.

Транспарентност Србија

Београд, 30. јун. 2018.